



Isabel OLESTI
La pell de l'aigua
Barcelona: Proa, 2012

La interpretació de *La pell de l'aigua* sembla que faci bons els versos elevats a màxima celebèrrima que clamen «qui perd els orígens perd identitat». A la novel·la d'Isabel Olesti s'hi explica la història d'un desarrelament, el de la protagonista sense nom, que després d'anys i panys d'una vida grisa, empantanada en el fangar del casament de penal, comença un vagareig per la Barcelona vuitantesca gràcies a la visita de Joan Pau II el 1982.

De fet, en l'estructura –entenem que volgudament desequilibrada–, la narració de la vida de la protagonista, que fa de mare d'unes filles que no estima i d'esposa d'un marit que no la respecta, ocupa la primera part. L'espai és la Barcelona de Diagonal cap amunt, però s'insisteix sobretot en el tedi anguniós d'aquesta vida familiar, no en l'ambient del context evocat. L'única via a través de la qual s'evaeix la protagonista és el record del temps i de l'indret de la infantesa: Tortosa i el mas de l'àvia. Ara bé, aquest record és alhora el paradís perdut i l'origen d'un trauma que l'ha perseguida des de nena i que es resol, sembla, al final de la novel·la. La narració fragmentada d'aquest trauma, l'evocació d'uns desitjos foscos i el recurs a l'onirisme per suggerir una i altra cosa, són tres de les constants destacables de l'obra.

En la construcció d'aquests elements, excel·leixen detalls i realitats sòrdids i bruts, i això és en part un dels punts forts de l'obra: el trauma de la protagonista fa que perdi el control dels esfinters davant de la por; el sexe que viu és fred, mecànic, animal; i els desitjos que experimenta són tèrbols. Aquestes realitats íntimes es desenvolupen en un espai col·lectiu igualment convuls: la Rambla i el districte cinquè dels principis de la democràcia, amb transvestits, misèria i prostitució ibèrica de tota mena. La tria de tots aquests elements dóna, doncs, prou de si per a una novel·la rica quant a l'imaginari evocat i al tractament de temàtiques suggeridores.

Ara bé, tenint en compte el tractament d'aquestes realitats, es fa difícil evitar la sensació de ser davant de bones oportunitats poc aprofitades. D'una banda, pel que fa a la trama de la novel·la que, com havia assenyalat Ricard Ruiz (*Quadern d'El País*, 21/6/2012), té algunes «panxes»: digressions innecessàries, decisions argumentals amb poca versemblança en una construcció que utilitza fonamentalment els codis de la versemblança i, com dèiem, oportunitats que no podem deixar de veure com a perdudes o poc explotades des del punt de vista argumental. Potser és cert que, tal com asseguren sovint alguns autors en les explicacions sobre la poètica pròpia, «no és tan important el que es diu sinó com es diu»; la frase és de la mateixa Olesti (*Ara*, 14/7/2012, p. 47). Hi

ha alguns punts, però, que si bé no són (gaire) importants, creen expectatives no resoltes: al principi s'insisteix molt en la visita del Papa i, un cop la protagonista fuig de la família, l'anècdota desapareix, més enllà dels comentaris del taxista que la du. En canvi, el paral·lelisme entre el pare rosegat i pedòfil i el marit papista afegeix densitat a la caracterització de les fòbies de la protagonista. Així, fa l'efecte que Olesti domina millor el món interior sensual, traumàtic i oníric del personatge que no pas els elements corresponents a la col·lectivitat. Pel que fa a l'evocació del barri Xino –que compta amb una digna tradició literària–, passa una cosa semblant: el context històric escollit podria ser un pretext per a fer l'elegia dels carrers que amb la democràcia van anar canviant l'alliberament, la reivindicació i el vici pel turisme, la modernitat i més vici. Però al dibuix de la vida col·lectiva, al retrat del context escollit (i això sembla, en part, un dels propòsits de l'obra), li falta consistència: el lector queda atrapat en la mena de davallada als inferns de la protagonista, però la geografia per on transcorre l'acció és més embastada que polida.

Potser allò que explica en certa mesura aquests punts febles és l'ús de la matèria primera. Amb la llengua, com amb alguns elements argumentals, també s'imposa la sensació de certes oportunitats perdudes. La utilització de la parla tortosina queda reservada a fragments molt escassos que rememoren els records d'infantesa, quan possiblement podria donar més joc; la bona construcció dels diàlegs amb Pura, el transvestit valencià, es troba a faltar en altres passatges; el flux oníric i algunes descripcions de situacions molt riques en imatges sòrdides i bestials perden intensitat quan s'imposa el to del narrador, amb una llengua massa plana. La força d'imatges tan proclius a la brutícia, els budells, el sexe i la taxidèrmia, sens dubte molt ben travades, reclamava una escriptura –i perdoneu l'anacronisme– «amb el ritme de la sang» i sense por de forçar la llengua.

De fet, la llengua apareix tímidament com un element més per a la interpretació de la novel·la. El relat de la veu narrativa ens informa de la manera com el menyspreu del marit cap a la protagonista arriba fins al punt de burlar-se de la seva parla tortosina. La guerra de desgast practicada per l'espòs comença amb l'arribada de l'home a la Lluna, la nit en què tots dos engendren la seva primera filla entre els pollancre de l'Ebre. A aquest fet, el segueix el desarrelament físic de què parlàvem al principi (la dona se'n va a viure a Barcelona) i el rol que li és adjudicat: per les pors malaltisses i el caràcter dèbil, esdevé l'objecte de burla del marit i de les filles. Per això, la fugida és l'inici de la teràpia que culmina, val a dir que de manera una mica precipitada, amb la tornada a Tortosa i el retrobament amb la mare i amb el mas de l'àvia. D'acord amb la simbologia i la sensualitat recurrents en la novel·la, el devorament ferotge d'una taronja («la va estirar i la va pelar. Els trossos li queien a la falda i el suc li regalimava pels dits. Hi va passar la llengua, com feia de petita», p. 284) es converteix en catarsi. La regressió, induïda proustianament per un àpat a Barcelona (Tercera part), porta el personatge a la terra natal, on experimenta l'alliberament dels traumes nascuts, de fet, en aquest espai de la infantesa. Retrobats i assumits els orígens, pot començar a construir-se, per fi, una identitat.

Josep Sanz Datzira
Universitat Paris-Sorbonne